

3. Päälystö ja sotilasvirkatalot

Upseerin uralle aikovat aatelisten tai upseerien lapset kirjattiin armeijan rulliin jo hyvin nuorina ja yleensä he etenivät urallaan nopeasti. Tämän mahdollisti ns. akordijärjestelmä, missä upseeri, aliupseeri tai korpraali möi virkansa seuraajalleen. Upseerien urakehitykseen vaikuttivat eniten sukulaissuhteet, poliittinen kanta ja varallisuus. Palvelusvuodet laskettiin siitä päivästä, jolloin hän oli aloittanut palveluksensa, minkä johdosta upseerin uralle haluttuja poikia merkittiin rulliin jo alaikäisinä vapaaehtoisina (volonteur). Upseereilta puuttui oma eläkejärjestelmä, joten iäkkäät upseerit myivät virkansa nuoremmalle virka- eli akordimaksua vastaan.^{1 2}

Pyhäjoen komppanian ruotuun #56 vuonna 1768 kirjattu Georg August von Essen oli Kala-/Pyhäjokilaaksojen alueen nuorin sotilas. Hän oli syntynyt Pommerissa Stralsundin linnoituksessa ja jo kuukauden vanhana hänet kirjattiin vapaaehtoiseksi sotilaaksi Kuninkaalliseen Kuningattaren rykmenttiin. Ottessaan sotilaspestin Pyhäjoen komppaniaan hän oli yhdeksän vuoden ikäinen. 16-vuotiaana hänet ylennettiin korpraaliksi ja määrättiin komppanian lippumieheksi. 21-vuotiaana hänet ylennettiin vänrikiksi, 30-vuotiaana luutnantiksi, 31-vuotiaana kapteeniksi ja Suomen sodan loppuvaiheessa hän johti Pohjanmaan kenttäpataljoonaa.

Upseerikoulutus ei ollut edellytyksenä upseerin viran saamiselle. 1700-luvun alkupuolella koulutusta annettiin vain ns. ”informaatioverketissä”. Vuonna 1739 perustettiin Kuninkaallisen tykistörykmentin kadettiosasto, vuonna 1748 Ruotsin ensimmäinen kadettikoulu ja vuonna 1779 G.M. Sprengtportenin aloitteesta Haapaniemen sotakoulu. Osa upseerin uralle aikovista nuorukaisista liittyi Ranskan armeijan Royal Suédois -joukko-osastoon, jonka kaikki upseerit olivat ruotsalaisia.³ Linnoitusorganisaatiolla ja laivastolla oli omat kadettiosastonsa. Ruotsin sotaakatemia aloitti toimintansa vuonna 1792 Solnassa entisessä Karlbergin kuninkaallisessa huvilinnassa.⁴ Pohjanmaan rykmentissä vain 12 upseeria oli opiskellut jossakin sotakoulussa.⁵

Suomalaisten rykmenttien upseereilla oli yleensä suomalainen aatelistausta. Kustaa III:n sodan alla 1780-luvulla Itä-Suomessa upseereista 79 % oli savolaisia ja Pohjanmaallakin yli puolet oli suomalaistaustaisia. Riikinruotsalaisia Pohjanmaalla oli alle puolet, Länsi-Suomessa noin neljäsosa ja Itä-Suomessa vain muutama.⁶

3.1. Lohtajan komppania, myöh. 2.majurin komppanian,

Lohtajan komppanian päälystön virkataloista sijoitui Kalajokilaaksoon vain vänrikin ja varusmestarin puustellit. Kapteenin virkatalo Sipilä oli Lohtajan Alaviirteellä, luutnantin virkatalo Kirilahti Gunnars Kokkolassa, vääpelin virkatalo Tuunala Kälviän Jokikylällä, kersantin virkatalo Kippo Lohtajan Marinkaisissa, lippumiehen virkatalo Laasonen Vetelin Yli-Vetelissä ja majoittajan virkatalo Ollikkala Kannuksessa.

Wirilanderin⁷ mukaan Lohtajan komppanian vänrikkinä ja varusmestarina palvelivat:

Lohtajan komppanian vänrikit 1733–1809

Virkatalo: Sievin Lakso

- **Daniel Hult** 22.5.1730 - 14.9.1742
- tuli 10.komppaniasta,
- luutnantin arvo 22.5.1730, kuoli
- **Erik Granberg** 20.11.1742 - 13.4.1745
- **Karl Gustaf Silfverarm** 13.4.1745 - 13.4.1748
- **Karl Gustaf Freidenfelt** 13.4.1748 - 5.9.1757
- meni henkikomppaniaan
- **Georg Jakob Printz** 5.9.1757 - 14.8.1759
- tuli Närpiön komppaniasta,
- meni Ilmajoen komppaniaan
- **Karl Nils Öhrman** 14.8.1759 - 22.6.1761
- tuli Västmanlannin rykm:stä/Kajaanin komppaniasta, meni Kemin komppaniaan
- **Karl Jakob Amnorin** 22.6.1761 - 1.7.1761
- tuli Kajaanin komppaniasta, kuoli
- **Fredrik Bogislaus von Essen** 14.9.1761 - 19.3.1763
- tuli Kajaanin komppaniasta,
- meni Kajaanin komppaniaan
- **Karl Bengt Hobin** 19.3.1763 - 16.10.1764
- tuli Närpiön komppaniasta,
- meni Närpiön komppaniaan
- **Fredrik Reinhold von Poll** 16.10.1764 - 16.9.1772
- tuli Närpiön komppaniasta
- **Karl Henrik Thesslöf** 16.9.1772 - 13.11.1776
- **Karl Erik Lode** 13.11.1776 - 12.11.1782
- esikuntaluutnantin arvo 1.4.1778
- **Polykarpus Salomon**

- **Erik Cronhielm** 12.11.1782 - 20.4.1785
- esikuntaluutnantin arvo 12.11.1782
- **Gustaf Henrik Bonge** 20.4.1785 - 21.11.1789
- esikuntaluutnantin arvo 20.4.1785,
- kapteenin arvo 1789
- **Gustaf Bergman** 21.11.1789 - 9.2.1791
- luutnantti, kuoli
- **Alexander Erik Stromberg**
20.12.1791 - 1.11.1795
- esikuntaluutnantin arvo 20.11.1791
- **Karl Reinhold Synnerberg**
1.11.1795 - 1.2.1796
- esikuntaluutnantin arvo 1.11.1795
- **Erik Wilhelm Uggla** 1.2.1796 - 31.1.1801
- esikuntaluutnantti
- **Anders Wargelin** 31.1.1801 - 9.3.1803
- esikuntaluutnantin arvo 31.1.1801,
- erosi palveluksesta 9.3.1803
- **David Gustaf Strengberg** 9.3.1803 - 11.5.1805
- esikuntaluutnantin arvo 9.3.1803, kuoli
- **Jakob Abraham Stierncreutz** 20.12.1805 - (1810)
- esikuntaluutnantin arvo 20.12.1805.

Lohtajan komppania varusmestarit 1733–1809 Virkatalo: Reisjärven Pietilä

- **Kristoffer Granberg** 16.8.1727 - 7.3.1736
- kuoli
- **Johan Winge** 27.7.1736 - 23.9.1741
- **Karl Borg** 23.9.1741 - 4.11.1741
- **Gustaf Herman Gronow** 4.11.1741 - 18.11.1741
- **Joakim Johan Ränckevitz**
18.11.1741 - 1.2.1745
- **Petter Olof Wång** 1.2.1745 - 27.7.1748
- lippumies, kuoli
- **Karl Daniel Meurling** 17.12.1748 - 20.5.1749
- alennettiin sotamieheksi 20.5.1749
- **Mikael Åhlström** 29.12.1749 - 4.4.1757
- erosi palveluksesta
- **Klas Johan Thewitz** 4.4.1757 - 3.10.1761
- lippumieheksi 4.3.1758, kersantiksi 18.6.1761
- **Adam Magnus Willandt** 3.10.1761 - 3.4.1777
- majoittaja, kersantin arvo 24.2.1772
- **Karl Fredrik Humble** 3.4.1777 - 30.5.1787
- majoittaja, kersantin arvo 27.5.1782
- **Karl Olof Östberg** 30.5.1787 - 1.4.1792
- majoittaja,
- joutui venäläisten vangiksi 19.6.1789, kuoli
- **Johan Nyman** 15.5.1792 - (1810)
- kersantin arvo 8.4.1798.

3.2. Pyhäjoen komppania

Pyhäjoen komppanian päälystön virkataloista sijaitsi Kalajokilaaksoissa luutnantin, vääpelin ja majoittajan puustellit ja Pyhäjokilaaksoissa kapteenin, kersantin ja lippumiehen virkatalot. Vänrikin virkatalo Niemelä ja varusmestarin puustelli Järvelä sijaitsivat Saloisissa (ei käsitelty tässä yhteydessä). Pyhäjoen komppanian upseerit jokilaaksoissa Wirilanderin⁸ mukaan:

Pyhäjoen komppanian kapteenit 1733–1809 Virkatalo: Viirret Pyhäjoen Yppärissä ja vuodesta 1784 Niemi Pyhäjoen Parhalahdella

- **Majuri Johan (Joakim?) Fredrik von Wachenfeldt** 26.8.1723 - 22.2.1734
- **Bengt Strähle** 22.2.1734 - 23.11.1735
- **Tobias Peschell** 15.4.1736 - 21.5.1747
- meni Kuninkaan henkivartiostoon
- **Georg Kristoffer von Ganschou**
21.5.1747 - 10.10.1750
- majuriksi 21.9.1747, everstiluutnantiksi 10.10.1750, everstiksi 17.4.1759
- **Karl Otto d'Albedyhll** 10.10.1750 - 17.4.1759?
- majurin arvo 10.10.1750
- **Jakob Johan von Bilanz** 17.4.1759 - 30.11.1762
- erosi palveluksesta
- **Henrik Johan Humble** 2.5.1764 - 22.11.1775
- meni Turun rykmenttiin
- **Johan Fredrik Carpelan** 22.11.1775 - 1.5.1776
- tuli Turun rykmentistä
- meni Länsipohjan rykmenttiin
- **Karl Efraim Carpelan** 1.5.1776 - 11.2.1778
- armeijanmajuri, tuli Länsipohjan rykmentistä
- erosi palveluksesta, samalla everstiluutnantiksi
- **Pehr Adam Stromberg** 25.2.1778 - 28.5.1783
- **Matts Julius Reutercrona** 28.5.1783- 9.10.1787
- erosi palveluksesta
- **Karl Henrik Thesslöf** 9.10.1787 - 23.10.1789
- majurin arvo 9.10.1787
- **Karl Erik Lode** 23.10.1789 - 15.5.1792
- meni Hälsingen rykmenttiin
- **Otto Ernst Gyldenär** 12.8.1792 - 9.10.1796
- rykmentinmajurin arvo 8.2.1795
- erosi palveluksesta
- **Zakarias Nordensvan** 9.10.1796 - 12.6.1800
- meni Hämeen rykmenttiin
- **Johan Furuhjelm** 12.6.1800 - 27.11.1800
- tuli Hämeen rykmentistä
- erosi palveluksesta
- **Johan Otto Söderhielm** 20.12.1800 - 15.1.1809
- meni 9. komppaniaan.

Pyhäjoen komppanian luutnantit 1733–1809

Virkatalo: Marttila Kalajoen Pohjankylällä

- **Kapteeni Bengt Strähle** 26.8.1723 - 22.2.1734
- **Kristian Pastelberger** 22.2.1734 - 21.12.1744
- meni Porin rykmenttiin
- **Paul Silfvius** 2.10.1745 - 5.11.1747
- tuli varaväestä
- **Jakob Johan von Bilang** 5.11.1747 - 17.4.1759
- kapteenin arvo 18.9.1751
- **Herman Kruse** 17.4.1759 - 7.10.1760
- tuli kuninkaan henkikaartista
- meni Taalain rykmenttiin
- **Henrik Hierpe** 4.2.1761 - 27.6.1763
- tuli Kajaanin komppaniasta
- meni Kemin komppaniaan
- **Lars Magnus Wilskman** 27.6.1763 - 7.12.1764
- tuli Närpiön komppaniasta
- meni Ilmajoen komppaniaan
- **Fredrik Bogislaus von Essen** 7.12.1764 - 31.3.1773
- tuli Ilmajoen komppaniasta
- **Axel Reinhold Freidenfelt** 31.3.1773 - 12.8.1773
- **Fredrik Reinhold von Poll** 12.8.1773 - 14.1.1778
- erosi, samalla kapteenin arvo
- **Magnus Kristian Roos** 1.4.1778 - 20.12.1784
- **Karl von Otter** 20.12.1784 - 20.4.1785
- **Nils Leonhard Gripenberg** 27.9.1785 - 14.12.1786
- tuli Porin rykmentistä, palasi Poriin
- **Zakarias Nordensvan** 23.2.1787 - 21.2.1788
- tuli Flemingin rykmentistä
- **Anders Fahlcrantz** 21.2.1788 - 9.10.1796
- armeijankapteenin arvo 22.7.1788
rykmentinkapteenin arvo 8.2.1795
- **Lars Roos** 30.1.1797 - (1810).

Pyhäjoen komppanian vääpelit

Virkatalo: Tiikkala Kalajoen Etelänkylällä

- **Ernst Witzell** 21.3.1729 - 26.5.1761
- erosi palveluksesta
- **Karl Petter Ekenberg** 26.5.1761? - 29.8.1762
- vänrikki
- aikaisemmin ”vaktmästare vid husarerna”
- **Erik Planman** 29.8.1762 - 23.5.1795
- erosi palveluksesta
- **Anders Edgrén** 23.5.1795 - 2.7.1807
- kuoli
- **Samuel Edgrén** (1808 - 1810)
- lippumies.

Pyhäjoen komppanian kersantit 1733–1809

Virkatalo: Haapaveden Huikari

- **Jakob Johan von Bilang** 9.11.1733 - 5.11.1747
- vänrikin arvo 4.5.1742
- **Paul Silfvius** 5.11.1747 - 23.4.1751
- erosi palveluksesta
- **Karl Fredrik Gisselkors** 14.7.1751 - 14.9.1761
- 2.vänrikin arvo 1.7.1758
- meni Kajaanin komppaniaan
- **Magnus Fredrik Clementeoff** 23.9.1761 - 30.11.1764
- vääpeli, vänrikin arvo 30.3.1762
- **Berndt Wilhelm Wunsch** 31.12.1764 - (1810)
- pataljoonanadjutanttin arvo 18.6.1768
- rykmentinadjutanti Kajaanin pataljoonassa 27.11.1788
- vänrikkinä Oulun vapaajoukossa 3.2.1798–20.8.1799⁹
- luutnanttina Oulun vapaajoukossa 20.8.1789–1.2.1790
- luutnanttina Oulun keyyessä jalkaväkirykmentissä 3.2.1789–20.8.1789
- armeijanluutnantin arvo 20.8.1789
- rykmentinluutnantin arvo 16.2.1795.

Pyhäjoen komppanian lippumiehet 1733–1809

Virkatalo: Pyhäjärven Väisälä

- **Kristian Didrik Friesenheim** 9.11.1733 - 30.4.1737
- erosi palveluksesta
- **Karl Gustaf Tollet** 3.6.1737 - 28.9.1741
- erosi palveluksesta
- **Jonas Nordquist** 1.10.1741 - 7.3.1748
- kersantin arvo 16.5.1742
- erosi palveluksesta
- **Johan Magnus Planman** 7.3.1748 - 30.6.1749
- tuli Uudenmaan/Hämeen rakuunarykmentistä
- **Karl Fredrik Gisselkors** 30.9.1749 - 14.7.1751
- **Karl Isak Svinhufvud** 14.7.1751 - 22.3.1752
- kuoli
- **Jakob Johan von Bilang** 2.1.1753 - 14.5.1759
- kersantin arvo 22.10.1757
- vänrikin arvo 1.7.1758
- tuomittu virasta
- **Abraham Lydén** 31.3.1759 - 3.8.1774
- erosi, samalla vääpelin arvo
- **Fredrik Borg** 6.8.1774 - 19.12.1782
- tuli Armeijan laivastosta
- erosi palveluksesta
- **Karl Petter Wigell** 19.12.1782 - (1810)
- kersantin arvo 31.7.1789

3. Päälystö ja sotilasvirkatalot <> Ruotusotilaat Kala- ja Pyhäjokilaaksoissa 1733–1809

Pyhäjoen komppanian majoittajat 1733–1809

Virkatalo: Alavieskan Kerttula

- **Kristoffer Frimodig** 30.6.1730 - 28.4.1734
- kuoli
- **Karl Gustaf Tollet** 28.4.1734 - 3.6.1737
- tuli 10. komppaniasta
- **Otto Reinhold Brusin** 3.6.1737 - 23.9.1741
- erosi palveluksesta
- **Fredrik Henrik Marander** 23.9.1741 - 4.11.1741
- **Karl Borg** 4.11.1741 - 16.9.1743
- erosi, samalla lippumiehen arvo
- **Alexander Magnus Wång** 16.9.1743 - 1.2.1745
- **Henrik Hierppe** 1.2.1745 - 30.9.1746
- lippumies
- **Petter Reinhold Granbohm**
30.9.1746 - 6.11.1747
- erosi palveluksesta
- **Jakob Johan von Bilanz** 6.11.1747 - 2.1.1753
- **Georg Fredrik Freidenfelt**
2.1.1753 - 20.9.1759
- rykmentinadjutantti
- **Berndt Wilhelm Wunsch** 2.10.1759 - 1.12.1764
- kersantti, tuli Cronhjortin rykmentistä
- **Kristian Hinsch** 1.12.1764 - 18.11.1773
- lippumiehen arvo 1.12.1764
- erosi palveluksesta
- **Gabriel Enberg** 18.12.1773 - 21.10.1781
- lippumies, kuoli
- **Adick Adolf Memsen** 16.12.1781 - 22.8.1784
- rykmentinadjutantti, erosi
- **Axel Fredrik Philip** 22.8.1784 - 15.5.1792
- meni Kajaanin pataljoonaan
- **Jakob Johan Frostér** 15.5.1792 - 17.7.1806?
- kersantti, tuli Kajaanin pataljoonasta
- erosi palveluksesta
- **Lars Gustaf Söderhielm** 17.7.1806 - (1810)

Kuva poistettu, käyttöoikeus hankittu
vain alkuperäiseen kirjaan

Lohtajan komppanian rumpu vuoden 1788 sodasta. Tämä on ainut esine, mitä alueen ruotusotilaista on jäänyt jäljelle! Kuva: Ilari Järvinen 2015 / Suomen kansallismuseo.

Viitteet

- ¹ Romppainen 2008, s.244
- ² Haavisto 2011, s.119
- ³ Mickwitz 2005, s.178–179
- ⁴ Mickwitz 2005, s.179
- ⁵ Roudasmaa 1985, s.147
- ⁶ Lappalainen 2014, s.20
- ⁷ Wirilander 1953, s.311
- ⁸ Wirilander 1953, s.319
- ⁹ Aminoff 1971: s.212